

Bir Zor Süreçte Liberal Olmak

Bilal Sambur

Prof. Dr. | Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi

liberal düşünce Yıl 20, Sayı 77, Kış 2015, s. 125 - 131

İnsan, araç değil, amaçtır. Hiçbir araç veya amaç, insanın üstünde olamaz. İnsanı her şeyin önünde ve üstünde tutmak, en temel değerdir. İnsanı üstün ve önde tutmak için, insanın özgürlüğünün en üstün ve önde tutulması gerekmektedir. Asıl olan insan onuru ve özgürlüğüdür. İnsan onuru ve özgürlüğü dışındaki her şey ikincil bir öneme sahiptir.

İnsan onurunu ve özgürlüğünü asıl değer olarak ele alan özgürlükçü düşünce, özgürlüğü korumak için neler yapılabileceği konusunu sürekli olarak gündemde tutmaktadır. İnsan onuru ve özgürlüğü, sürekli olarak tehdit altındadır, çünkü otoriteler onu yok etmek için her türlü yolu denemektedirler. Tarih boyunca insan onuruna ve özgürlüğüne en büyük tehdit, devletten gelmiştir. Özgürlükçü düşünce, insan onurunu ve özgürlüğünü korumak için devlet gücünün maksimum düzeyde sınırlanmasını savunmaktadır. Devlet dâhil hiçbir kurum, yapı, cemaat ve otorite, insanın, insan onurunun ve özgürlüğünün üstünde değildir.

İnsan onurunu ve özgürlüğünü devlete karşı savunmak, devletin insan özgürlüğü lehine kısıtlanması gerektiği düşüncesi, ülkemizde çok yeni bir düşüncedir. Devletin kutsal ve ebet müddet olarak nitelendiği bir coğrafyada insan onurunu ve özgürlüğünü savunmak çok zor bir çabadır. Devletin yüceltilmesinin erdem, insanı ve özgürlüğü yüceltmenin ise romantik bir kuruntu olarak kabul edildiği bir yerde, özgürlükçü düşünceyi ve değerleri savunmak, tabir yerindeyse Don Kişot'luk anlamına gelmektedir.

Devletin her şeyin üstünde tutulduğu, hatta Tanrı gibi ebet müddet olarak nitelendiği bir yerde ortaya çıkan her şey, insana, özgürlüğe, hukuka ve barışa karşı ve tehdit olma anlamında patolojik bir niteliğe sahip olacaktır. Devlet, Tanrı gibi insanı ve toplumu kendi ürünü olarak gördüğü için ortaya çıkan toplum ve insan da patolojik ve özgürlük karşıtı paralel-korsan anormal mahlûklar olacaklardır. Patolojik bir devletin ürünü olan toplumsal ve siyasal yapılar da patolojik olmaya mahkûmdurlar. Ülkemizin temel sorunu patolojik devlettir. Toplumunu ve insanı yaratmak isteyen, eğitimi, sanatı, siyaseti, tiyatroyu, kültürü, ekonomiyi ve dini kontrol etmek isteyen devlet, patolojik devlettir. Devlet sanatçısı, devlet tiyatrosu, devlet opera ve balesi gibi kurum ve pozisyonlar, patolojik devleti tezahür ettiren önemli olgulardır.

Patolojik devletin anormalliğinden sıkılan ve bunalan toplumsal kesimlerin, devlete karşı kendilerini korumaları, kendilerini onun dışında tutmaları imkânsızlık derecesinde zordur. Patolojik devletin baskıları sonucu yetişen insanların önemli bir bölümünün, devletten kendilerini ayırmak yerine, devletle bütünleşmek şeklinde anormal bir arayış ve çabanın içine girebildiklerine şahit olabiliriz. Bu patolojik çabanın dayandığı anlayış, şu şekilde ifade edilebilir. Devlet hiç bir şekilde olumsuzlanamaz ve eleştirilemez, çünkü devlet en değerli, yüce ve meşru varlıktır. İnsanın ve toplumun varlığı devletin varlığına armağan edilmelidir. Her şeyin varlığına armağan edilmesi ve feda edilmesi gereken devlet, maalesef çok yanlış ve kötü eller tarafından kullanılmaktadır. Devletin yanlış ellerden kurtarılması, devletin temiz ve yüce ellere teslim edilmesi gerekmektedir. Başka bir ifade ile devlet, altın bir nesil tarafından yönetilmelidir. Bu anlayış kendisiyle beraber altın neslin, altın devleti kötü ellerin elinden kurtarmak için yoğun bir mücadeleye girişmesi sonucunu getirmektedir. Burada şu noktanın altının iyi çizilmesi lazımdır. İfade edilen anlayış, devlet kurumunun bizzat kendisine radikal ve derinlikli bir eleştiri yöneltmemektedir. Bilâkis devlet, bütün eleştirilerin dışında tutulmakta, sadece devleti yönetenler eleştirilmektedir. Doğal olarak devletin yanlış ve kirli ellerden kurtarılarak doğru ve altın ellerin eline geçmesi çözüm olarak görülmektedir. Paralel yapı, devleti yanlış ellerden kurtararak altın neslin eline teslim etmeyi amaçlamaktadır. İstihbarat, ordu, polis ve eğitim kurumlarının özellikle hedef seçilmesi, devleti altın nesle teslim stratejisinin gerekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Altın nesil, devletin içine sızmayı amaçlamamaktadır. Amaç, devlete sızmak değil, devleti fethetmektir. Devletin otoriter ve baskıcı doğasını değiştirmek paralel yapının gündeminde değildir. Gündemde olan devleti muktedir olarak yönetmektir. Paralel yapı, devletten özgürleşmek için değil, devletle bütünleşerek onu yönetmeyi arzulamakta-

dır. Devletten özgürleşmeyi amaçlamayan, ama onu ele geçirmeyi amaçlayan hiçbir yapının liberal, sivil ve demokrat olması düşünülemez.

Devleti yanlış ellerden kurtarma şeklindeki fetihçi ve hegemonik anlayış, patolojik devletin aslında başarısını göstermektedir. Bu patoloji sayesinde devlet kendi varlığını güvenceye kavuştururken kendisi dışındaki her şeyi sonsuza dek bir patolojiye mahkûm etmektedir. Bütün insanları ve toplumu patolojikleştiren devletten nasıl kurtulacağımız üzerinde düşünmeyi bir türlü başaramamak, bütün coğrafyamızın kadim sorunudur. Sorun, toplum ve insan değildir. Sorun, devlettir. Çözüm, devlet denilen sorundan mümkünse kurtulmak, yoksa onu minimum düzeyde hukukla sınırlamak ve dizginlemektir. Hukuk devleti, patolojik devleti kısmen tedavi etmek için var olan bir yöntemdir. Ancak patolojik devletler, hukuk devleti ilacıyla tedavi olmak yerine, paralel devlet, derin devlet, devlet içinde devlet gibi kendilerinin taklidi olan başka patolojik yapılar üretirler.

Coğrafyamızdaki patolojik devlet, paralel bir toplum ve dinî hayat üretmiştir. Patolojik devletin baskılarından ve yasaklarından bunalan toplumsal gruplar, kendilerine ait bir yaşam alanı oluşturmaya çalışmışlardır. Özellikle dini gruplar, devlete karşı toplumun her tarafında kendilerini güçlendirmeye ve aktivitelerini çeşitlendirmeye ve yoğun bir kurumsallaşmaya girişmişlerdir. Risale-i Nur geleneği, Milli Görüş geleneği, Süleyman Hilmi Tunahan Hocanın takipçileri, Menzil Cemaati, Mahmut Hüdayi Vakfı çevresi, İskender Paşa çevresi gibi dinî yapılar oluşmuştur. Bu dini gruplar, eğitim, kültür, basın-yayın, dinî hizmetler, hayır işleri, sağlık, ekonomi ve siyaset gibi alanlarda var olmaya çalışmışlardır. Patolojik devlete karşı kendi yaşam alanlarını genişletmek, etkin ve işlevsel olarak faaliyet göstermek için yoğun bir çaba sarf etmişlerdir.

Patolojik devlete karşı dinî grupların gösterdiği geleneksel tepkilerin dışında bir yol izleyen paralel yapı ortaya çıkmıştır. Altmışlı yıllardan itibaren Fetullah Gülen isimli bir din görevlisinin ülke genelinde teşkilatlanmaya çalıştığı görülmektedir. Milli Görüş ve Nur gruplarından kadrolarını devşiren Fetullah Gülen, ülke genelinde yoğun bir okul, dershane, ev ve yurt ağı oluşturmaya çalışmıştır. Eğitimin yanında ekonomi ve ticaret alanında da güçlü olmaya, kendi ekonomik kaynaklarını oluşturmak ve ekonomik yeterliliğini sağlamak için Gülen grubunun çok ciddi çalıştığı görülmektedir. Gülen ağının, sistematik, derin ve çok yönlü teşkilatlanması, onu Türkiye'nin en önemli sosyal ve siyasal yapısı haline getirirken, aynı zamanda uluslararası düzeyde etkin olan bir aktör durumuna gelmesini sağlamıştır. Paralel yapı, sivil toplum, medya ve akademi alanlarında ciddi bir kurumsallaşmaya sahip

bulunmaktadır. Ancak bu yapı, etkin olarak kurumsallaştığı alanlarda derinlikli bir özgürlükçü tutuma sahip olmadığını ortaya koymuştur. 17-25 Aralık komploları ve seçim süreçlerindeki politikaları, bu yapının güçlü bir otoriterleşme özüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Paralel yapı, başından itibaren maksimum düzeyde kendisini dinî gruplardan ayırtmaya çalışmış, onlarla arasına mesafe koymak için özel bir çaba sarf etmiştir. Malum yapı, her zaman kendisini örneği kendisinden menkul bir hareket olarak ortaya koymuştur. Bu yapı, kendisi dışında olan hiçbir oluşum ve grupla ülke içinde uzun süreli ilişkilere girmemiştir. Taktiksel ve stratejik plânlar dâhilinde paralel yapı, dinî gruplarla, seküler çevreler ve siyasî partilerle ilişkiler kurmuştur. Başka bir ifade ile paralel yapı, kendisi dışındaki herkese ve her şeye araçsal bir işlevin dışında hiçbir değer atfetmemiştir.

İktidar ve güç, her zaman tehlikelidir, çünkü iktidar her türlü yoksulluğun, yasağın, yolsuzluğun ve yozlaşmanın kaynağıdır. İktidara, güce ve nüfuza sahip olan her yapının yolsuzluk, yozlaşma ve çürüme üretmesi kaçınılmazdır. Yolsuzluğa bulaşan her kişi ve kurumun mutlaka hukuk önünde hesap vermesi gerekmektedir. Yolsuzluk, mazereti ne olursa olsun küçümsenemez, önemsizleştirilemez ve mazur görülemez. Bütün sivil ve siyasi yapıların, yolsuzluğa karşı duyarlı, sorgulayıcı ve denetleyici olması gerekmektedir. Siyasî iktidar, yolsuzluğa bulaşmış bütün kişi ve kurumları tasfiye etmelidir. Yolsuzluklar konusunda, iktidar sorumluluk almaktan kaçınmamalıdır. Yolsuzluk ve çürüme konusunda, hiçbir şekilde sorumluluk almamak kabul edilemez. Hiçbir gerekçe, yolsuzlukların üstünü kapatma veya geçiştirme için kullanılamaz. Siyasî ve sosyal sonuçları dikkate alınarak yolsuzluğun kapatılması, çürüme ve yozlaşmışlığın derinleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Yolsuzluğu hukukî olarak ortaya çıkarmak ile yolsuzluğu araçsallaştırarak sistematik ve zincirleme bir süreç içerisinde hükümeti stratejik olarak zayıflatmak, itibarsızlaştırmak ve kritik bir anda seçim kaybetmesini sağlayacak şekilde bir komplo olarak uygulamaya koymak aynı şeyler değildir. 17 ve 25 Aralık komploları, sıradan bir yolsuzluk davaları değildirler. 17 ve 25 Aralık operasyonları, hükümete karşı kurulan bir komplodur. Hükümetin kararlı ve güçlü duruşu sayesinde 17 ve 25 Aralık komploları, başarısız bir polis ve adliye kalkışması olmaktan öteye geçememiştir. 17 ve 25 Aralık'ta hedef, bir polis-adliye darbesiyle hükümetin sonunu getirmektir, ancak bu hedef gerçekleşmediğinden dolayı 17-25 Aralık kalkışması, etkili bir sonucun alındığı darbe olma olgunluğuna ulaşmamıştır. 17 ve 25 Aralık komplosunun zihniyeti, yetmişli yıllardaki 9 Mart ve 12 Mart cuntacılarının mantık ve zihniyet

dünyalarından farklı değildir. Günümüzün Talat Aydemir'i, 17-25 Aralık kal-kışmasını yapan zihniyettir.

17 ve 25 Aralık komplolarının ortaya çıkardığı önemli bir gerçek şudur: Türkiye'nin yakın tarihinde darbe kavramı ve olgusu, orduyla özdeşleştirilmekteydi. Sadece ordunun darbe yapabileceğine dair bir algı ve anlayış vardı. Ancak 17 ve 25 Aralık komploları, sadece ordunun değil, yargı ve polis içinde güçlü bir şekilde teşkilatlanmış, toplumsal örgütlenmesi olan bir yapının da darbe yapma yeteneğine ve gücüne sahip olduğu gerçeğiyle hepimizi şok etmiştir. Korsan yapı, Türkiye'de darbe yapabilecek aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ordunun eski darbeci geleneği, korsan yapıya geçmiş durumdadır. Şimdiye kadar alışageldiğimiz klâsik militarizm yerini paralel militarizme bırakmış gibidir. Korsan yapı, demokrat bir sivil toplumsal yapı olarak değil, darbeci bir aktör olarak 17 ve 25 Aralıkta toplumun karşısına çıkmıştır. 7 Şubat, 17 Aralık ve 25 Aralık komplolarını, paralel militarizmin darbe girişiminin farklı aşamaları olarak okumak mümkündür.

Demokrasilerde oyun, sandıkta belirlenir. Sandık diktatörlüğü gibi kavramlarla toplumsal siyasî tercihlerin önemsizleştirilmesi, demokrasinin içini boşaltmaktır. Sandık her şey değildir, ama hiçbir şey demek de değildir. Demokrasi, hukuk ve özgürlük birlikte ele alınmalıdır. Sandıktan çıkan sonucu beğenmedikleri için yolsuzluk kılıflı paralel militarizmin komploları ve Gezi kalkışması üzerinden sonuç almaya çalışmak, hukuka, demokrasiye ve barışa darbe vurmaktır. Sandık mağlubiyetleri, paralel militarizm darbesiyle ve sokak kalkışmalarıyla tersine çevrilemez. Sandığa sandık yoluyla cevap verilmelidir. Korsan otonom yapı, polis ve yargıyı ideolojik ve siyasi iktidar mücadelesi için araçsallaştırmıştır. 17-25 Aralık komplolarının maske olarak kullandığı yolsuzluk iddialarıyla Ak Parti, ötekileştirilmek istenmiş, ancak başarısız olunmuştur. Geleneksel olarak devlet, Alevileri, Kürtler, köylüleri, dindarları ötekileştirmekteydi. 1961 Darbesi sonrası Demokrat Parti'yi destekleyen kitleler, darbeciler tarafından *kuyruk* olarak ötekileştirilmiş ve aşağılanmıştı. 17-25 Aralık komplolarıyla ilk defa devletin dışında bir yapı, sivil demokratik hükümeti, yolsuzluk ve diktatörlük maskesiyle ötekileştirmiş, bunun için de etkin ve sistematik bir şekilde yargı ve polisi kullanmıştır. Paralel yapı, kendisini devletin yerine koyarak artık kimin öteki olduğuna karar vermekte ve bunun Ak Parti olduğunu iddia etmektedir. Paralel yapının ötekisi Ak Parti dir.

Paralel organizasyon, her zaman kendisini siyasetin dışında konumlandığı ve bütün partilere eşit uzaklıkta ve yakınlıkta durduğunu iddia etmiştir. Bu iddianın aksine otonom yapı, hep siyasetin içinde oldu ve çıkarlarına yakın en uygun partiye yakın durdu, onun dışındakilere ise mesafeli oldu. Paralel yapı,

Ecevit'in DSP'sine en yakınken, Erbakan'ın Refah Partisi'ne hep uzak durdu. Paralel organizasyon, doğduğu andan bugüne kadar hep siyasi hegemonik bir hareket olmuştur. Paralel yapının bir numarası, sanıldığı gibi sadece cemaatin manevi lideri değil, aynı zamanda siyasi lider konumundadır. 7 Şubat, Gezi, 30 Mart seçimleri, Cumhurbaşkanlığı seçimi, 17-25 Aralık komploları paralel yapının sosyal İslam'ı temsil etmediğini, siyasal hegemonyayı hedefleyen ve bu amacın gerçekleşmesi için din dâhil her türlü aracı kullanan bir örgütlenme olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. 17-25 Aralık komplosundan sonra korsan yapı, siyasetin içinde olmanın ötesinde siyasî iktidar mücadelesinde sokak dahil her türlü alanda siyasî eylemci olmaya başlamıştır. 17-25 Aralık'tan sonra paralel yapı, kapalı kapılar ardında etkilediği siyaseti, artık sokakta siyasi aktivist ve aktör olarak belirlemeye çalışmaktadır.

Paralel yapı, ilk kuruluş yıllarından itibaren ulusal ve küresel düzeyde muktedir olacağına inanmaktadır. Otonom yapının amacı, iktidar olmak değildir, muktedir olma mücadelesidir. Ak Parti iktidarını, muktedir olmanın önünde en önemli engel olarak gördüğü için, Ak Parti ve Erdoğan'ı 17-25 Aralık komplolarıyla tasfiye etmeye teşebbüs etmiştir. Paralel yapı, devleti muktedir olarak yönetmek için sıranın kendisine geldiğine inanmaktadır. 17-25 Aralık komploları, aslında muktedir olma vaktinin ilânıdır.

17-25 Aralık komploları, gerçekte bağı kopartılan toplumun her şeyi yeniden değerlendirmesine neden olmuştur. Cemaat denilen yapının, toplumu gerçeklerden kopartarak mitler ve efsaneler çerçevesinde kendisi hakkında başarılı bir algı oluşturduğu görülmüştür. Ancak 17-25 Aralık komplolarından sonra paralel yapının şimdiye kadar başarıyla oluşturduğu algı çökmüş, toplum, olgular temelinde korsan yapılanmanın her katmanının ortaya çıkartılmasını, sorgulanmasını ve ciddiyetle değerlendirilmesini talep etmeye başlamıştır. Paralel yapı konusunda zihinlerde sorular, tereddütler ve şüpheler uçuşmaktadır. Aynı zamanda toplum, dindarların işbaşında olmasını, her şeyin doğru düzgün gittiğinin garantisi olarak görmemeye, gücün kişisel çıkarlar uğruna kullanılmaması için siyasetin daha hesap vermesi gerektiği yolunda ciddi bir sosyal ve siyasal ihtiyacı hissetmeye başlamıştır.

Dinî-ideolojik amaçların hizmetine devleti sokmak yanlış olduğu gibi, devleti yüce olduğu vehmedilen idealler için kullanmak da yanlıştır. Devlet, eski rejimde resmi ideolojinin amaçlarının hizmetinde kullanılıyordu. Şimdi ise devleti, yüksek amaçlar denilen hizmet retoriği için paralel yapı kullanmaya çalışmaktadır. Devlet imkânlarını ve kurumlarını belirli bir grubun çıkarlarının ve amaçlarının hizmetine sokmak, patolojik devletin devamlılığını göstermektedir.

Devlet, kendisi dışındaki her şeyi devletleştirmeye çalıştığı gibi, paralel yapıda devleti paralelleştirerek tekeline almayı istemektedir. Paralel azınlık ile Kemalist azınlığın ortak paydası budur. Kemalist ve paralel yapı, azınlıkta olmalarına rağmen, devlet üzerinde tekel kurmayı hedeflemişlerdir. Kemalistlerin, devleti Kemalistleştirmeleri gibi, paralel yapı da devleti Gülenistleştirmeye çalışmaktadır. Devletin, Kemalistleştirilmesi, Gülenistleştirilmesi veya İslamleştirilmesi, yapılabilecek en ölümcül hatadır. Devleti hiçbir şey yapmaya gerek yoktur: Bırakalım devlet, sadece devlet olsun.

Liberal düşünce ve liberal değerler, hiç kimsenin kendi çıkarına göre istediği gibi kullanacağı, istediği zaman bozacağı kullanışlı bir aptallık manzumesi değildir. Liberal değerler, hiçbir parti, ideoloji veya cemaatin iktidar mücadelesinde kullanılacak araçsal değerlere indirgenemez. Liberal değerler, hiç kimsenin tekelinde olan değerler değildirler. Liberal düşünce, özgürlük, barış ve hukuk değerlerinin herkesin hakkı olduğunu söylemektedir. Liberal düşünce sadece kendin için özgürlük ve hukuk değil, kendinden farklı olan içinde özgürlük ve hukuk istemeyi gerekli kılmaktadır. Her türlü darbeciliğe, yolsuzluğa, komploya, hukuksuzluğa karşı liberal düşünce, bütün partileri, grupları ve yapıları uyarmaktadır. Hukuk, özgürlük ve barışı sadece kendiniz için değil, herkes için uygulayın ve gereğini yapın demektedir.

Liberal düşünce, devlete karşı aralarına mesafe koyan ve devletin mağdur ettiği sosyal kesimlerle işbirliğini desteklemektedir. Devleti liberal çerçevede dönüştürmek yerine, devlet olmayı ve yönetmeyi amaçlayanlar özgürlükten, hukuktan ve barıştan uzaklaşmakta ve otoriterleşmektedirler. 17-25 Aralık komploları, devleti ele geçirmek isteyen paralel yapının otoriter, hukuk dışı ve illiberal karakteristiğini ortaya koymaktadır. Liberal düşüncenin temel bir gündemi vardır. Türkiye’de özgürlüklerin bir bütün olarak ele alınmasını talep eden liberal düşünce, hukukun sahici bir şekilde kurumsallaşmasını ve barışın çoğulculuk içinde gerçekleşmesini istemektedir. Alevî sorununun, Kürt sorununun, azınlıklar sorununun, yüksek öğretim sorununun, başörtüsü sorununun, sivil demokrat anayasa yapımının, AB üyeliği sürecinin, yargının vesayetten kurtarılmasının, militarizmden kurtulmanın bir bütün olarak liberal düşüncenin gündeminde yer almasının nedeni budur. Resmi ideolojinin tahakkümüne karşı ileri sürülen eleştiriler, aynı şekilde 17-25 Aralık komplosunu yapan zihniyete karşı da ileri sürülebilir. Liberal düşünce açısından, bir partinin veya yapının istediği kadar özgürlük gibi bir dayatmasına razı olmak mümkün değildir. Liberal gündem, özgürlükler genişletildiği sürece bir partiye veya gruba destek olur, ancak hiçbir oluşumun devleti ele geçirme gibi bir amacının aracı olamaz.